

ΟΙ ΕΞΙ ΘΑΝΑΤΟΙ ΤΟΥ ΤΖΩΡΤΖ ΠΟΛΚ

Μιχάλης Ιγνατίου
Κώστας Παπαϊωάννου

ΟΙ ΕΞΙ ΘΑΝΑΤΟΙ ΤΟΥ ΤΖΩΡΤΖ ΠΟΛΚ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Στο φωτογραφικό παράρτημα οι φωτογραφίες προέρχονται από ένα «Αναμνηστικόν Λεύκωμα» της υπόθεσης δολοφονίας του Αμερικανού δημοσιογράφου Γεωργίου Πολκ, το οποίο εξέδωσε η Ελληνική Βασιλική Χωροφυλακή (Διευθύνσεις Αστυνομίας Θεσσαλονίκης, Τμήμα Γενικής Ασφαλείας) μετά τη δίκη του Απριλίου 1949, εκτός από τέσσερις φωτογραφίες: δύο που είναι από την πρώτη σελίδα της εφημερίδας *Μακεδονία* (18.5.1948) –μία του ζεύγους Πολκ και μία της ταυτότητας του θύματος– και δύο που προέρχονται από το αρχείο των συγγραφέων – ο τάφος του θύματος.

Εκδόσεις Πατάκη – Ντοκουμέντα – Μαρτυρίες

Μιχάλης Ιγνατίου, Κώστας Παπαϊωάννου, *Οι έξι θάνατοι του Τζωρτζ Πολκ*

Σχεδιασμός εξωφύλλου: k2design

Σελιδοποίηση: Γιώργος Χατζησπύρος

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινογιού-Ρένεση

Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), Μιχάλης Ιγνατίου και Κώστας Παπαϊωάννου, 2018

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάιος 2018

ΚΕΤ Β865 ΚΕΠ 350/18

ISBN 978-960-16-7934-1

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ, ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στον Γρηγόρη Στακτόπουλο
και στη σύζυγό του Θεοδώρα (Λόλα) Ζησιμοπούλου
αφιερώνεται
για την υπομονή και την επιμονή τους,
για τη μαχητικότητα και την αξιοπρέπειά τους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	21
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Ελλάδα, έρωτας και δημοσιογραφία	33
1. Κόντρα στη διαφθορά, υπέρ της ειρήνης	35
2. Το κλίμα μυρίζει μπαρούτι	45
3. Η τελευταία ανταπόκριση	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Οι τρεις μέρες του «Αστόρια»	67
1. Πρώτη μέρα	69
2. Δεύτερη μέρα	77
3. Τρίτη μέρα	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Ρεπορτάζ από τον τάφο	87
1. Με μια σφαίρα στο κεφάλι!	89
2. Μία εβδομάδα πριν	99
3. Μία εβδομάδα μετά	115
4. Έρευνες: Αξιωματούχοι, πράκτορες, δημοσιογράφοι	123
5. Η CIA ενημερώνει	131
6. «Κάποιος μπορεί να χτυπηθεί»	137
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η λίστα του Κέλλις	145
1. Ο Άγιος Μπιλ και ο Ήρεμος Τζέιμς	147

ΟΙ ΞΕΙ ΘΑΝΑΤΟΙ ΤΟΥ ΤΖΩΡΤΖ ΠΟΛΚ

2. Υποπτοι και καχύποπτοι	155
3. Το πρώτο «σενάριο δολοφονίας».	167
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η σύλληψη	173
1. Απανωτά χτυπήματα.	175
2. «Ελλείψει άλλου»: Κτηνωδία!.	183
3. «Καζαμπλάνκα».	191
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Η ομολογία.	201
1. Ξύλο, ηλεκτροσόκ, παραισθησιογόνα...	203
2. Πότε επιτέλους «θα σπάσει»;	209
3. Την αλήθεια και μόνο την αλήθεια...	215
4. «Η Κυριακή της Διαλευκάνσεως»	221
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Το Σενάριο.	233
1. Η ώρα του στραβοτιμονιέρη...	235
2. Ραντεβού στην Αθήνα	241
3. Έρχεται ο Πολκ!	243
4. «Ο κ. Πολκ, ο σύντροφος Βαγγέλης»	245
5. Με μια σφαίρα στο κεφάλι!	251
6. Ο «Βύρων» με το χρυσό δόντι...	257
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ: Προς τη δίκη	261
1. Ώρα είναι, θα περάσει...	263
2. Το τελευταίο δείπνο	271
3. Τα παιδιά του Πειραιά...	277
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ: Απονομή δικαιοσύνης	287
1. Σε συσκευασία μίας...	289
2. Γαλανός ουρανός, κύματα και μιάσματα...	307
3. «Σαν να μην είναι δικά μου!».	313
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ: Ελευθερία με το σταγονόμετρο.	317
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ: Ήταν όλα στον αέρα!	331
1. Η κατασκευή	333
2. Τα πρόσωπα	337
3. Οι συναντήσεις	345
4. Και πολλά άλλα...	351
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ: Οι Ξεí Θάνατοι του Τζωρτζ Πολκ.	359
1. Βρετανοί	361
2. Σοβιετικοί!	369

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3. Έλληνες (άφρονες βασιλόφρονες...)	371
4. Έλληνες (εθνικόφρονες λαθρέμποροι)	377
5. Αμερικανοί	383
Α. «Το Μούτρο»	387
Β. Συναπαντήματα	389
Γ. Η παγίδα	392
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	407
ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ	421
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	433

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Την άνοιξη του 1947, με το «Δόγμα Τρούμαν» (12 Μαρτίου) και την εξαγγελία του «Σχεδίου Μάρσαλ» (5 Ιουνίου) η Ελλάδα πέρασε από τα βρετανικά στα αμερικανικά χέρια. Τον ίδιο μήνα (Ιούνιο) ιδρύθηκε η «Αμερικανική Αποστολή για τη Βοήθεια στην Ελλάδα» (AMAG) και υπογράφηκε η πρώτη ελληνοαμερικανική συμφωνία, προκαλώντας ενθουσιασμό: Όπως έγραφε ο Γεώργιος Βλάχος στην *Καθημερινή*, «τώρα με την αμερικανική βοήθεια, οι πειναλέοι των Βαλκανίων, οι Γιουγκοσλαύοι, οι Βούλγαροι, οι Αλβανοί, θα σκύβουν πίσω μας και θα βλέπουν με ζήλεια και βουλιμία τους Έλληνες να τρώνε με χρυσά κουτάλια!»

Είναι η εποχή που τα αποθέματα της Τράπεζας της Ελλάδος σε χρυσό είχαν εξαντληθεί, η ΟΥΝΡΑ (UNRRA – Οργανισμός Περιθάλψεως και Αποκαταστάσεως των Ηνωμένων Εθνών) είχε ανακοινώσει τον τερματισμό της αποστολής της ύστερα από έναν χρόνο, ο Εμφύλιος ήταν ένας εφιάλτης για τη χώρα (τίποτα ακόμη δεν είχε κριθεί) και η αμερικανοκρατία άρχιζε με μια χαρακτηριστική κίνηση: αλλαγή πρωθυπουργού! Τον Σεπτέμβριο ο ως τότε πρωθυπουργός (και νικητής των εκλογών του 1946) Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος, έγινε

αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Εξωτερικών, και την πρωθυπουργία ανέλαβε ο Θεμιστοκλής Σοφούλης, αρχηγός του Κόμματος των Φιλελευθέρων.

Είναι η εποχή, που μια «τρίκα» (για να χρησιμοποιήσουμε σημερινούς όρους) ανέλαβε τον απόλυτο έλεγχο της χώρας:

- Πρεσβεία. Πρεσβευτής ήταν ο Λίνκολν Μακ Βν, ως τον Οκτώβριο, όταν επέστρεψε στις ΗΠΑ για τον θάνατο της συζύγου του και δεν ξαναγύρισε. Τον αντικατέστησε, για έναν χρόνο, ο επιτετραμμένος Καρλ Ράνκιν.
- «Σταθμός» της CIA. Η CIA ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 1947 και ο «σταθμός» της Αθήνας το 1950. Ο πρώτος «σταθμάρχης», ο Ελληνοαμερικανός Τομ Καραμεσίνης, ήταν από τότε (1947) υπεύθυνος στον τομέα των μυστικών υπηρεσιών, αφού πέρασε και από τις τρεις υπηρεσίες. Στο OSS κατά την Κατοχή στη χώρα μας μεταπήδησε αμέσως στη CIA και έφθασε να γίνει, το 1967, «No 2»: επικεφαλής των «μυστικών επιχειρήσεων».
- Στρατιωτική Αποστολή. Στρατιωτικός ακόλουθος ο συνταγματάρχης Χάρβεϋ Χ. Σμιθ. Προσωπικότητα στον χώρο των στρατιωτικών μυστικών υπηρεσιών, ήρθε τον Απρίλιο του 1947 και γρήγορα συγκέντρωσε όλη τη δύναμη, έγινε ο ισχυρός άνδρας της «τρίκας» και το γραφείο του «μια μικρή πρεσβεία μέσα στην πρεσβεία», όπως έλεγαν τότε...

Όταν η ηγεσία της ακροδεξιάς παραστρατιωτικής οργάνωσης «Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών» (ΙΔΕΑ) αποφάσισε να συζητήσει με τους Αμερικανούς, το φθινόπωρο του 1947, το θέμα «Δικτατορία στην Ελλάδα» αποτάθηκε στο γραφείο Σμιθ και συζήτησε με τον βοηθό στρατιωτικό ακόλουθο, ταγματάρχη Πολ Άντερπορντ.

Όταν η ηγεσία του στρατεύματος (Αλ. Παπάγος) αποφάσισε να κάνει το ίδιο, τον Ιανουάριο του 1948, στο ίδιο γραφείο απο-

τάθηκε και στον αντισυνταγματάρχη Άλλεν Μίλλερ: Συναντήθηκαν στο σπίτι τού επί Μεταξά υπουργού Δικαιοσύνης Α. Ταμπάκopoulos, παρουσία του Π. Πιπινέλη και του εκδότη της *Εστίας* Κ. Κύρου.

Αυτή λοιπόν τη «σημαδιακή» χρονιά δύο Αμερικανοί δημοσιογράφοι ήρθαν στην Αθήνα και συνέδεσαν το όνομά τους με τη χώρα μας, για διαφορετικούς λόγους:

- Ο Πολ Α. Πόρτερ (1904-1975).
- Ο Τζωρτζ Ουάσιγκτον Πολκ (1913-1948).

Φιλελεύθεροι, δημοκράτες, είχαν ξεκινήσει από τον τοπικό Τύπο: Ο Πολκ στέλλοντας στη γενέτειρά του Φορτ Ουόρθ του Τέξας ανταποκρίσεις από την Αλάσκα (όπου πήρε πτυχίο Νομικής), ο Πόρτερ σε εφημερίδες του Κεντάκυ και άλλων πόλεων. Και οι δύο είχαν περάσει από το ραδιοφωνικό δίκτυο CBS, ο Πόρτερ ως σύμβουλος για μια πενταετία (1937-1942), ο Πολκ ως μόνιμος και σημαντικός ήδη, ανερχόμενος ρεπόρτερ, μετά τον πόλεμο. Και οι δύο είχαν μια δεύτερη ιδιότητα. Ο Πόρτερ, που έγινε πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Επιτροπής Ραδιοτηλεόρασης (1944-1946) και μέλος της Εθνικής Ένωσης Συντακτών, ήταν δικηγόρος και κυβερνητικός αξιωματούχος. Η δημοσιογραφία ήταν το μέσο για να φθάσει σε μια σειρά κυβερνητικές θέσεις. Για τον Πολκ ήταν η ιδιότητα του αξιωματικού του Πολεμικού Ναυτικού, την οποία κράτησε και χρησιμοποιούσε στη δουλειά του που λάτρευε: τη μάχιμη δημοσιογραφία...

Τι ήρθαν να κάνουν στην Ελλάδα;

- Ο Πόρτερ ήρθε στις 18 Ιανουαρίου 1947, με επίσημη κυβερνητική ιδιότητα – και τον βαθμό του πρεσβευτή. Ήταν επικεφαλής μιας ενδεκαμελούς Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής, με αντικείμενο «την περιγραφή των οικονομικών συνεπειών στην Ελλάδα και τον προσδιορισμό του ύψους της εξωτερικής βοήθειας την οποία είχε ανάγκη η χώρα για

την οικονομική ανάκαμψη και ανοικοδόμησή της, επισημαίνοντας τους τρόπους με τους οποίους η ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τους ίδιους πόρους της χώρας πιο αποτελεσματικά για τον σκοπό αυτόν».¹

- Ο Πολκ ήρθε στις 11 Ιουλίου 1947 για να μείνει: Οσμιζόταν έντονο δημοσιογραφικό ενδιαφέρον τώρα που η Ελλάδα έμπαινε υπό την αμερικανική προστασία και τα γραπτά του έβλεπε ότι «μετράνε»...

Αυτοί λοιπόν οι δύο Αμερικανοί (που δε φαίνεται να συναντήθηκαν) συμφωνούσαν απόλυτα στις διαπιστώσεις τους για τις εξελίξεις στη χώρα μας σε δύο βασικά πράγματα:

1. Η κατάσταση που επικρατούσε εδώ ήταν τραγική από κάθε άποψη, με τα σκάνδαλα να κυριαρχούν, την οικονομία να βουλιάζει και μια κυβέρνηση διεφθαρμένη. (Για την ακρίβεια, όταν μιλούσαν για διαφθορά, αναφέρονταν σχεδόν αποκλειστικά στο συγκυβερνών Λαϊκό Κόμμα.)

2. Προϋπόθεση για να γίνει κάτι, για να αντιμετωπισθεί κάπως άμεσα η κατάσταση, ήταν να σταματήσει ο Εμφύλιος και να υπάρξει ειρήνευση στη χώρα, με μια αμνηστία!

Ο Πόρτερ, έναν μήνα μετά την έλευσή του, διαπιστώνει ότι «εδώ δεν υφίσταται κράτος σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα», αλλά «μια χαλαρή ιεραρχία ατομιστών πολιτικών, μερικοί από τους οποίους είναι χειρότεροι από άλλους οι οποίοι είναι τόσο απασχολημένοι με τον προσωπικό τους αγώνα για την εξουσία, ώστε δεν έχουν τον χρόνο να αναπτύξουν οικονομική πολιτική, ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι είχαν την ικανότητα».

Ο Πολκ περιγράφει με τα μελανότερα χρώματα την κατάσταση της χώρας και μιλά για ένα κρατικό σύστημα «διεφθαρμένον μέχρι μυελού οστέων», όπου «τριάντα πέντε οικογένειες κυριαρχούν της χώρας οικονομικώς ασκούσαι έλεγchon ή επιρροήν διά αλληλοεξαρτημένων διευθυντηρίων» – είναι «η κυ-

βερνώσα κλίκα του 2%, με επίκεντρο της οικονομικής παντοδυναμίας των την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, ιδιωτικό ίδρυμα». Σημειώνει χαρακτηριστικά: «Οι Έλληνες τραπεζίται, επιχειρηματίαι και εφοπλισταί δεν έχουν καμίαν ή [έχουν] ελαχίστην πίστην εις το μέλλον της Ελλάδος [...]. Έτσι, οι πλούσιοι συγκεντρώνουν ή προστατεύουν το χρήμα των και η μέθοδός των συμβαίνει να είναι η πλέον καταστρεπτική διά την ανόρθωσιν της χώρας».

Ο Πόρτερ εντυπωσιάστηκε από την αντίθεση «ανάμεσα σ' ένα λουκούλλειο γεύμα» στο σπίτι ενός τραπεζίτη («τρεις σερβιτόροι φορούσαν λιβρές, [...] τα κρασιά που προσφέρθηκαν ήταν θεσπέσια και το φαγητό εκπληκτικά καλό») και στο πώς περνούσε ο πολύς κόσμος.

- Ένας τεχνίτης του είπε ότι κέρδιζε 7.000 δραχμές τη μέρα, δουλεύοντας 23 μέρες, κι ότι με τα λεφτά αυτά περνούσε περίπου δέκα μέρες. Και ο Πόρτερ σχολίασε: «Το πώς κατάφερνε να επιζήσει τις υπόλοιπες είναι ένα από τα μεσανατολικά αινίγματα».
- Ένας αγρότης, «κουρασμένος και αποθαρρυσμένος, πρώιμα γερασμένος, με το πρόσωπο χαρακωμένο και ρυτιδωμένο», του είπε όταν τον ρώτησε για το γκρεμισμένο σπίτι του: «Τέσσερις φορές μού το γκρέμισαν. Πρώτα οι Τούρκοι, μετά οι Βούλγαροι, ύστερα οι ναζί και τώρα οι αντάρτες. Γιατί να το ξαναχτίσω;»
- Και ένας χωρικός «εις την περιοχὴν του εμφυλίου πολέμου, κατά μήκος των Ελληνογιουγκοσλαβικών συνόρων» όταν ρωτήθηκε από τον Πόρτερ «αν το δερμάτινο σακάκι του ήτο ασφαλές μέσα στο τζιπ του», το οποίο είχε κάπου παρκαρισμένο, του απάντησε: «Ασφαλώς! Όλοι οι κλέφτες της Ελλάδος είναι εις την κυβέρνησιν...»!

Ο Πολκ θίγει ένα καίριο πρόβλημα της εποχής: αυτό του φόβου! Θα ρωτήσει έναν υπαίθριο πωλητή σφουγγαριών, που

τότε αφθονούσαν στους δρόμους, «τι φρονεί διά την αμερικανικήν βοήθειαν εις την Ελλάδα», αλλά εκείνος δεν του απαντά. Όταν ο Πολκ επιμένει, εκείνος του λέει: «Εις την Ελλάδα σήμερον όλοι φοβούμεθα να είπομεν το τι σκεπτόμεθα» – και φεύγει διαλαλώντας το εμπόρευσμά του. Και ο Πολκ θα πει ότι «η απάντησις του πωλητή σπόγγων συνόψιζε την τραγικήν ανάγκην της Ελλάδος: της απαλλαγής της από τον φόβον». Θα ρωτήσει κι έναν κοσμηματοπώλη γιατί πουλάει 200 δολάρια ένα ρολόι το οποίο πωλείται 25 στην Ελβετία. Η απάντηση: «“Ουδείς εν Ελλάδι επίστευεν εις το μέλλον. Όλοι θέλουν να κάμουν μικράς τοποθετήσεις και μεγάλα κέρδη και είναι φανερόν ότι όλοι οι έχοντες χρήματα θέλουν να φύγουν. Ένα στρατιωτικόν κίνημα, μία κομμουνιστική εξέγερσις ή μία εισβολή ρωσικής εμπνεύσεως – όλα είναι δυνατά”, μου εξήγησεν. “Συνεπεία τούτου, θέλει να είναι εις θέσιν να διαλύση αυθημερόν την επιχείρησίν του και να μεταφέρη τα κεφάλαιά του εις ξένην χώραν υπό μορφήν μικρού φορτίου ειδών αξίας εις αγγλικάς χρυσάς λίρας ή εις αμερικανικά δολάρια”».

Και χρησιμοποιεί στοιχεία από την έκθεση του Πόρτερ στις ανταποκρίσεις του, όπως τη φράση που πέρασε στην ιστορία: «Κερδοσκόποι, δηλαδή έμποροι, καιροσκόποι και μαυραγορίτες ευημερούν και ζουν πολυτελώς, πρόβλημα το οποίο καμιά κυβέρνηση δεν αντιμετώπισε αποτελεσματικά. Την ίδια στιγμή οι λαϊκές μάζες μετά βίας επιβιώνουν».

Όσο για το θέμα της ειρήνευσης, του τερματισμού του Εμφυλίου, ο Πολκ προτείνει μια «νέα Βάρκιζα», καταγγέλλοντας ότι το καθεστώς «εξακολουθεί να συλλαμβάνη τους αντιπάλους του και να τους αποστέλλη εις στρατόπεδα συγκεντρώσεως εις τας νήσους», χωρίς καν να γνωρίζει «πόσα πρόσωπα συνελήφθησαν ή την ταυτότητα όλων των συλληφθέντων». Άλλωστε, οι συλλήψεις «γίνονται χωρίς εντάλματα, χωρίς το δικαίωμα της

επί εγγυήσει απολύσεως και χωρίς την δημοσίευση των ονομάτων των συλληφθέντων», μιλώντας για «άνω των 30.000 ανδρών και γυναικών διαφόρων [πολιτικών] τοποθετήσεων».

Ο Πόρτερ (του οποίου η άποψη έχει μεγαλύτερη αξία λόγω της θέσης του) είναι ακόμα πιο σαφής: «Το μεγαλύτερο εμπόδιο στην ανοικοδόμηση της Ελλάδος είναι η *συνέχιση* του εμφυλίου πολέμου. [...] Αν η Αμερικανική Αποστολή πρόκειται να θέσει τέλος στη βαθιά αίσθηση *εθνικής απελπισίας*, θα πρέπει να βρει λύσεις για δύο επίμαχα ζητήματα: τον εμφύλιο πόλεμο και την παρούσα κυβέρνηση [...]. *Πρώτο βήμα* είναι φυσικά να τεθεί ένα τέλος στην τρέχουσα εσωτερική σύρραξη και να ανασχευαστή η σοβιετική προπαγάνδα, σύμφωνα με την οποία οι ΗΠΑ χρηματοδοτούν τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα. Η καλύτερη μέθοδος που έχουμε στη διάθεσή μας για να πετύχουμε είναι να δοθή *πραγματική αμνηστία*!»

Τι απέγιναν οι δύο αυτοί Αμερικανοί με τις κοινές απόψεις για το ελληνικό πρόβλημα;

Ο Πόρτερ τέλειωσε πολύ γρήγορα την έρευνά του (18 Ιανουαρίου - 22 Μαρτίου) και σαράντα μέρες μετά ανακοίνωσε την έκθεση της επιτροπής του. Επισκέφθηκε διάφορες περιοχές της χώρας, συνάντησε την πολιτική ηγεσία, οικονομικούς και άλλους παράγοντες, μίλησε με τον απλό κόσμο και συνέταξε την «Έκθεση Πόρτερ», ένα σημαντικό οικονομικο-πολιτικοκοινωνικό κείμενο για την κατάσταση στην Ελλάδα.

Ο Πολκ δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει τίποτα – ούτε καν το βιβλίο που έγραφε για τα πετρέλαια, τη Μέση Ανατολή και την Ελλάδα, αλλά και τις γενικότερες σχέσεις Ηνωμένων Πολιτειών και ΕΣΣΔ στην Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή. (Προσωρινός τίτλος: «Το Μωσαϊκό της Μέσης Ανατολής».) Είχε σκιτσάρι ο ίδιος το εξώφυλλο: σ' έναν χάρτη της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής υπήρχαν οι λέξεις «Ανατολή» και «Δύση», ανάμεσά τους

η λέξη «Σταυροδρόμι» και σε άλλο σκίτσο η λέξη «Αντιπαράθεση». Ένας μικρός υπότιτλος στο πάνω μέρος του σκίτσου έγραφε: «Οδηγός για την ειρήνη»!

Η διαφορά ανάμεσα στους δύο είναι ότι η έκθεση του Πόρτερ χρησιμοποιήθηκε ή αγνοήθηκε (ανάλογα με τα σημεία που συμφωνούσε με την επίσημη Αμερική), ο Πολκ όμως δολοφονήθηκε!

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ο Κώστας Παπαϊωάννου, ο οποίος ασχολήθηκε πολλά χρόνια με την υπόθεση, θέλει να ευχαριστήσει θερμά για τον χρόνο που διέθεσαν και τη βοήθειά τους τους συναδέλφους Δημήτρη Γουσίδη, Ηλία Δημητρακόπουλο, Λάμπρο Παπαντωνίου (που δεν είναι πια μαζί μας), Φοίβο Οικονομίδα, Γιάννη Ρουμπάτη, Ηλία Βλάντον, και κυρίως τον Κλέαρχο Τσαουσίδη. Ουσιαστική ήταν η βοήθεια του Γιώργου Αποστολίδη, σκηνοθέτη-διαφημιστή, και των συναδέλφων Βίκτωρα Βλαχογιάννη και Ελένης Κορόβηλα. Ξεχωριστές ευχαριστίες στους συνηγόρους της υπόθεσης Στέλιο Παπαθεμελή και Πολυχρόνη Τσιρίδη. Το βιβλίο δε θα είχε γραφτεί, αν δεν υπήρχε η διαχρονική φιλία με τον Γρηγόρη Στακτόπουλο και τη σύζυγό του, στους οποίους και είναι αφιερωμένο...

* * *

Τα πρώτα έγγραφα για την υπόθεση Πολκ τα ανακάλυψε η ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου Τζωρτζ Ουάσιγκτον (<https://ns.archive.gwu.edu/>).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την άνοιξη του 1948 δύο πολιτικές δολοφονίες μέσα σ' ένα δεκαήμερο (το πρώτο του Μαΐου) συγκλόνισαν τη χώρα.

Στο κέντρο της Αθήνας, την Πρωτομαγιά (Μεγάλο Σάββατο) δολοφονήθηκε με... χειροβομβίδα ο υπουργός Δικαιοσύνης (του Κόμματος των Φιλελευθέρων) Χρήστος Λαδάς. Το πρωί πήγε στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου Καρύτση, απέναντι από το σπίτι του, προσκύνησε τον Επιτάφιο και, γύρω στις 9, βγήκε, επιβιβάστηκε στο υπουργικό αυτοκίνητο (στο πίσω κάθισμα) και ξεκίνησε για το υπουργείο. Εκείνη τη στιγμή, από το απέναντι καφενείο, πετάχτηκε ένας νεαρός με δίκικο σμηνίτη και στρατιωτικά ρούχα, κρατώντας στο χέρι ένα κουτί ζαχαροπλαστικού, με δύο χειροβομβίδες μέσα. Έριξε τη μία, σχεδόν εξ επαφής, στο πίσω μέρος του αυτοκινήτου τραυματίζοντας θανάσιμα τον υπουργό, ο οποίος εξέπνευσε στο νοσοκομείο όπου μεταφέρθηκε αμέσως.

Στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, την Κυριακή του Θωμά (9 Μαΐου), εξαφανίσθηκε από το ξενοδοχείο «Αστόρια», όπου είχε καταλύσει το μεσημέρι της Παρασκευής (7 Μαΐου) ο Αμερικανός δημοσιογράφος Τζωρτζ Πολκ, 35 χρόνων, ανταποκριτής του

ραδιοφωνικού δικτύου CBS για την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής με έδρα την Αθήνα. Την επόμενη Κυριακή, 16 Μαΐου, το πτώμα του βρέθηκε να πλέει στα νερά του Θερμαϊκού, όχι μακριά από την παραλία, με μια σφαίρα στο πίσω μέρος του κεφαλιού...

Στην πρώτη περίπτωση δράστης ήταν ο «αντάρτης πόλεων» Ευστράτιος Μουτσογιάννης, 22 χρόνων, μέλος της «Κλειστής Αυτοάμυνας» του ΚΚΕ, που προσπάθησε να διαφύγει, βαρύτατα τραυματισμένος, χρησιμοποιώντας την άλλη χειροβομβίδα και μια τρίτη που είχε στο μπουφάν του, με αποτέλεσμα να σκοτωθεί ένας αστυφύλακας και να τραυματιστούν τρεις. Θα δικαστεί (17-21 Ιουνίου) από το Στρατοδικείο Αθηνών (αφού είπε ότι ήξερε και –κυρίως– δεν ήξερε), θα καταδικαστεί «τρεις εις θάνατον», αλλά δε θα εκτελεστεί, όπως και ο άμεσος συνεργάτης του. Την επομένη του τερματισμού της δίκης θα εκτελεστούν έξι από τους συγκατηγορούμενους και θα ανασταλεί η εκτέλεση των δύο δραστών λόγω «εμπράκτου μεταμελείας». Ύστερα από 16 χρόνια ο Μουτσογιάννης θα αποφυλακισθεί με τα «μέτρα ειρηνεύσεως» του Γεωργίου Παπανδρέου (Μάιος 1964), αφού γύρισε σχεδόν όλες τις φυλακές της χώρας και ανακάλυψε τον Θεό (μάρτυρας του Ιεχωβά), τον Πλάτωνα και (πάνω απ' όλα) την εθνικοφροσύνη. Σ' ένα ογκώδες αυτοβιογραφικό βιβλίο (1972) αυτοαποκαλείται «Βιετκόγκ των Αθηνών» και υπογράφει ως «αυτοκαλλιεργηθείς ιστοριοδίφης, φυσιοδίφης και σε υπερβατικές σπουδές».

Στη δεύτερη περίπτωση οι δράστες παρέμειναν άγνωστοι. Ένα τρίμηνο μετά τη δολοφονία θα συλληφθεί ο 38χρονος δημοσιογράφος της Θεσσαλονίκης Γρηγόρης Στακτόπουλος, ο οποίος (ύστερα από ενάμιση μήνα κράτηση και βασανιστήρια) θα ομολογήσει ότι τη δολοφονία διέπραξαν δύο γνωστά κομμουνιστικά στελέχη της συμπρωτεύουσας, ο Αδάμ Μουζενίδης και

ο Βαγγέλης Βασβανάς, σε μια βάρκα, καθώς το θύμα νόμιζε ότι περνούσαν στην πλευρά των ανταρτών για μια συνέντευξη με τον Μάρκο Βαφειάδη. Θα εξηγήσει τη δική του συμμετοχή και την παρουσία του στη βάρκα τη στιγμή της δολοφονίας – ο μοναδικός αυτόπτης μάρτυρας. Μουζενίδης και Βασβανάς θα καταδικαστούν ερήμην σε θάνατο, ο Στακτόπουλος (χωριστή δίκη) σε ισόβια (θα βγει δώδεκα χρόνια μετά), ενώ θα αθωωθεί η συγκατηγορούμενη μητέρα του...

Στην υπόθεση της δολοφονίας Λαδά, ο δολοφονηθείς υπουργός κατηγορούνταν ότι είχε προγράψει δύο χιλιάδες καταδικασμένους σε θάνατο «κατοχικούς» Ελασίτες, παρά τη σιωπηρή μετατροπή της ποινής τους σε ισόβια, κι ότι το πρώτο τετράμηνο του 1948 είχαν γίνει πάνω από 150 εκτελέσεις. Μετά τη δολοφονία, ο προσωρινός αντικαταστάτης του Κ. Ρέντης υπέγραψε τις απορριπτικές αποφάσεις του Συμβουλίου Χαρίτων και με τηλεγραφικές διαταγές εκτελέστηκαν 154 πολιτικοί κρατούμενοι...

Στην υπόθεση της δολοφονίας του Πολκ, ο ισοβίτης συνεργός άρχισε από τα μέσα της δεκαετίας του '50 τον αγώνα για να αποδείξει την αθωότητά του, τον συνέχισε μετά την αποφυλάκισή του, και κυρίως μετά τη δικτατορία, αποκαταστάθηκε κοινωνικά, επαγγελματικά, αλλά μόνο δικαστικά δεν πέτυχε την αποκατάστασή του (ούτε η σύζυγός του, που συνέχισε τις προσπάθειες μετά τον θάνατό του), ίσως επειδή εδώ τα πράγματα ήταν πιο περίπλοκα.

Από τη μια, ήταν ο Στακτόπουλος. Ήρθε από την Τραπεζούντα οικογενειακώς μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή αρχικά στην Αθήνα και μετά τον θάνατο του πατέρα του στη Θεσσαλονίκη, όπου υπήρχαν συγγενείς. Τα μικρότερα αδέρφια Κώστας και Αδριανή τελείωσαν τη Νομική και η Εύχαρις το γυμνάσιο, ο Γρηγόρης το Αμερικανικό Κολέγιο «Ανατόλια», απ' όπου ξεκίνη-

σε τη δημοσιογραφία. Δούλεψε στο (ακροδεξιό) Φως μεταξύ 1930 και 1940, αλλά στον πόλεμο έχασε τον αδελφό του, έφεδρο ανθυπολοχαγό, κι έμεινε μόνος προστάτης τριών γυναικών. Έκανε ό,τι δουλειά έβρισκε, για να τα βγάλει πέρα. Στην Κατοχή κλητήρας στη Νέα Ευρώπη που έβγαζαν οι Γερμανοί, στην (αριστερή) Λαϊκή Φωνή (1943-1946), στην Αγγλοελληνική Υπηρεσία Πληροφοριών ως μεταφραστής. Το 1943 εντάχθηκε στο δημοσιογραφικό ΕΑΜ, το 1944 στο ΚΚΕ, απ' όπου διαγράφηκε το 1946 «ελλείψει ενδιαφέροντος». Από το 1946 άρχισε να εργάζεται στη Μακεδονία και στο ΑΠΕ, από το 1947 έγινε ανταποκριτής του Ρόιτερ και της Ελευθερίας – ήταν περιζήτητος για τα καλά αγγλικά του.

Από την άλλη, έμπλεκαν κυβερνήσεις, δημοσιογράφοι, πράκτορες, διπλωμάτες, αρμόδιες (και μη) μυστικές (και μη) υπηρεσίες τριών χωρών – δύο μεγάλων και μίας μικρής: των Ηνωμένων Πολιτειών λόγω θύματος, της Ελλάδας λόγω τόπου διαπράξεως του εγκλήματος, και της Βρετανίας λόγω πείσματος: δεν έλεγε να μας εγκαταλείψει – κι εδώ το παιχνίδι ήταν χοντρό...

* * *

Για την «υπόθεση Πολκ» γράφτηκαν, εβδομήντα χρόνια τώρα, άρθρα, ρεπορτάζ, έρευνες και έγιναν ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, εδώ αλλά και στις ΗΠΑ, ων ουκ έστιν αριθμός. Μετά τη δικτατορία γράφτηκαν βιβλία που φωτίζουν από πολλές πλευρές την υπόθεση:

1975. Κώστας Χατζηναργύρης, *Η υπόθεση Πολκ. Ο ρόλος των ξένων υπηρεσιών στην Ελλάδα*, Gutenberg (επανεκδόση 1988, εκδ. Ειρήνη). Πλούσια στοιχεία από τον μοναδικό συνεργάτη του Τζωρτζ Πολκ.
1984. Γρηγόρης Στακτόπουλος, *Υπόθεση Πολκ. Η προσωπική μου*

- μαρτυρία, Πρόλογος Π. Κανελλόπουλος, Επίμετρο Στέλιος Παπαθεμελής, εκδ. Γνώση. Τα προσωπικά μου μαρτύρια θα μπορούσε να είναι ο τίτλος; Πώς τον κατασκεύασαν συνένοχο στη δολοφονία...
1989. Edmund Keeley, *The Salonika Bay Murder, Cold War Politics and the Polk Affair*, Princeton University Press (ελληνική έκδοση: Έντμουντ Κήλυ, Φόνος στον Θερμαϊκό. Ύπατοι, πραιτώρες και Τύπος στην υπόθεση Πολκ, εκδ. Γνώση, 1991, και Ελληνικά Γράμματα, 2010). Γιος και αδελφός διπλωμάτη, μυθιστοριογράφος, δοκιμιογράφος και μεταφραστής, ο Κήλυ έκανε την πρώτη μεγάλη ολοκληρωμένη έρευνα. Όταν το 1949 πήγε να διδάξει στην αμερικανική Γεωργική Σχολή της Θεσσαλονίκης, ένας καθηγητής του χαρακτήρισε τρέλα την απόφασή του, λέγοντας: «Θα καταλήξεις στον κόλπο της Θεσσαλονίκης όπως ο Πολκ»!
1990. Kati Marton, *The Polk conspiracy*, Times Books. Ιδιαίτερα σημαντική δημοσιογραφική έρευνα, με βάση κυρίως το άγνωστο αρχείο Κέλλις.
1992. Φοίβος Οικονομίδης, *Ο Πόλεμος, η Διείσδυση και η Προπαγάνδα στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις*, εκδ. Ορφέας (επανεκδοση με νέα στοιχεία, 2001). Είναι η πρώτη μεγάλη ελληνική δημοσιογραφική έρευνα για την υπόθεση σε ξένα κυρίως αρχεία, με συνεντεύξεις κτλ. Συμπληρώνεται από *Το σύνδρομο του Οδυσσέα. Η ελληνική εμπειρία του 20ού αιώνα μέσα από την ιστορία της ανθρωπότητας* (εκδ. Ορφέας, 1999).
1993. Κώστας Παπαϊωάννου, *Πολιτική δολοφονία. Υπόθεση Τζωρτζ Πολκ. Θεσσαλονίκη '48*, εκδ. Το Ποντίκι. Περιλαμβάνει τα κείμενα των εκπομπών του CBS για τον Πολκ και άλλα στοιχεία.
1996. Elias Vlantou – Zak Mettger, *Who killed George Polk – The*

- press covers up a death in the family*, Temple University Press, Philadelphia, USA.
2000. William R. Polk, *Polk's folly – An American Family History*, Doubleday. (Τόσο το βιβλίο του αδελφού του θύματος όσο και αυτά της Μάρτον και του Βλάντον δεν κυκλοφόρησαν στην Ελλάδα.)
2002. Γιάννης Βούλτεψης, *Τζωρτζ Πολκ. Χρέος για την αλήθεια*, Πρόλογος Χρήστος Πασαλάρης, εκδ. Προσκήνιο. Δύο μεγάλες έρευνες του διακεκριμένου δημοσιογράφου –το 1956 στην *Αυγή* και το 1977 στα *Επίκαιρα*–, μαζί με έγγραφα από τα αμερικανικά αρχεία του Δημήτρη Δήμα, συνθέτουν ένα αποκαλυπτικό ρεπορτάζ.
2003. Ελευθέριος Αγγ. Βούρβαχης, *Ποιος σκότωσε τον Πολκ; Μια πολιτική δολοφονία και δικαστική πλάνη*, Πρόλογος Αντώνης Ρουπακιώτης, εκδ. Προσκήνιο. Ύστερα από πολύχρονη έρευνα, παρουσιάζει για πρώτη φορά τα πρακτικά της δίκης του 1948, ολόκληρη την απόφαση, όπως και την κυβερνητική ανακοίνωση για τη «διαλεύκανση» της υπόθεσης. Επίσης, τις δύο πρώτες αποφάσεις του Αρείου Πάγου, όλα σχολιασμένα. Η έρευνά του συμπληρώνεται με το *Πολκ – Στακτόπουλος, δύο θύματα, μία δολοφονία* (εκδ. Δωδώνη, 2011), με ευρετήριο βιβλίων, δημοσιευμάτων, εκπομπών κ.ά.
2007. Αθανάσιος Ι. Σμυρνής, *Μια Εγκληματολογική «Αναψηλάφηση» της υπόθεσης Πολκ* (διδακτορική διατριβή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο). Χαρακτηρίζει την υπόθεση «Έγκλημα Λευκού Περιλαίμιου».²
2008. Αθανάσιος Γ. Καφίρης, *Η υπόθεση Πολκ-Στακτόπουλου. Μια ανθρώπινη και δικαστική τραγωδία*, εκδ. Προσκήνιο. Ο μόνος εισαγγελέας του Αρείου Πάγου που πρότεινε να γίνει δεκτή αίτηση για την υπόθεση (η δεύτερη της Θεο-

δώρας Ζησιμοπούλου-Στακτοπούλου), που φυσικά απορρίφθηκε (με ψήφους 5-0), δημοσιεύει σχολιασμένες τις τέσσερις (απορριπτικές) αποφάσεις του Αρείου Πάγου.

2016. Γιώργος Α. Λεονταρίτης, *Ο Γιάννης Μαρής για την υπόθεση Πολκ*. * Γιάννης Μαρής, *Ποιος σκότωσε τον Πολκ*;, εκδ. Άγρα. Ο Γ. Λεονταρίτης παρουσιάζει τη μεγάλη έρευνα που έκανε ο Γιάννης Μαρής για την υπόθεση Πολκ στην Ακρόπολη το 1977.

Σε κάποια βιβλία με άλλο θέμα αναφέρεται, εκτεταμένα ή όχι, η «υπόθεση Πολκ» (με ενδιαφέροντα στοιχεία), όπως τα ακόλουθα:

Δημήτρης Γουσίδης (1975), *Όπου ζεις δεν πατρίζεις*, Εισαγωγή Μάριος Πλωρίτης, εκδ. Εξάντας· του ίδιου, *Μάρκος Βαφειάδης, αναφορά στην υπόθεση Πολκ*, εκδ. Επικαιρότητα (1989). Αχιλλέας Χατζόπουλος (1977), *Οι προστάτες 1943-1949. Η υπόθεση Πολκ, οι αγγλοαμερικανοί και οι ανακριτικές μέθοδοι*, εκδ. Παπαζήσης. Εδώ υπάρχει η πρώτη συνέντευξη Στακτόπουλου.

Βάσος Τσιμπιδάρος (1995), *Με την άκρη της πέννας. Δημοσιογραφικές αναμνήσεις*, εκδ. Καστανιώτης.

Παύλος Αποστολίδης (2014), *Μυστική Δράση. Υπηρεσίες Πληροφοριών στην Ελλάδα*, εκδ. Παπαζήσης. Γραμμένο από έναν διπλωμάτη, καταγράφει μια ματιά της ΚΥΠ στην υπόθεση.

* * *

Σε όλα τα παραπάνω βιβλία, αλλά ιδίως σε αυτά των Φοίβου Οικονομίδη, Έντμουντ Κήλυ, Ελευθέριου Βούρβαχη και Κάτι Μάρτον, στηρίχθηκε το παρόν βιβλίο.

Σημείωση: 1. Στα εμβόλιμα κείμενα διατηρήθηκε η σύνταξη

της αρχικής μορφής τους. 2. Κάποια πράγματα στο κείμενο επαναλαμβάνονται. Δε γίνεται από λάθος. 3. Τα τελευταία κείμενα παραδόθηκαν τον Μάρτιο του 2018.

* * *

Για την «υπόθεση Πολκ»:

- Γυρίστηκαν στην Ελλάδα τρεις ταινίες:
1966. *Κιέριον*, του Δήμου Θέου, με τον αξεχαστο Σταύρο Τορνέ στον ρόλο του Πολκ.
1978. *Υπόθεση Πολκ*, του Αγγ. Μάλλιαρη, με τον Τάκη Χρυσικάκο στον ίδιο ρόλο.
1987. *Ο φάκελος Πολκ στον αέρα*, του Γρηγόρη Γρηγοράτου. (Με νέα στοιχεία, ύστερα από δημοσιογραφική έρευνα, εδώ και στο εξωτερικό, του σκηνοθέτη και των Μ. Κοσμίδη, Π. Δάφνου, Α. Πέννα.)
- Δε γυρίστηκαν στην Αμερική (και γι' αυτό έχουν ενδιαφέρον!) άλλες τρεις ταινίες:
1948. Η πρώτη, τον Ιούνιο, όταν ήταν πολύ νωπά τα γεγονότα. Έχει σημασία ότι το σενάριο θα ήταν του Εντ Μάρροου και στον ρόλο του Πολκ ο (ιδανικός) Γκρέγκορ Πεκ. Η αντίδραση ήταν έντονη (και της πρεσβείας μας στην Ουάσιγκτον) και ο σκηνοθέτης Τζάκσον Λάιτερ, έντρομος, δήλωσε ότι «επρόκειτο περί απλής σκέψεως», που ξεχάστηκε αμέσως...
1956. Η δεύτερη ήταν όταν (με τον θόρυβο που ξεσηκώθηκε τότε) ο Β. Τσιμπιδάρος συζήτησε το θέμα στο Χόλλυγουντ με τον Σπύρο Σκούρα, πρόεδρο της «Φοξ», που ενθουσιάστηκε. «Γράψ' τα σ' ένα χαρτί» του είπε «κι εγώ θα μιλήσω με τον φίλο μου τον Ντόνοβαν». Η άμεση απάντηση ήταν «ξέχασέ το» – οι Αμερικανοί δεν ήθελαν ούτε ν' ακούσουν «περί Πολκ»...

1990. Με βάση το βιβλίο της Κάτι Μάρτον, ο Μελ Γκίμπσον προανήγγειλε μια ταινία για την υπόθεση που θα σκηνοθετούσε και θα πρωταγωνιστούσε ο ίδιος – αν και πολύ κοντός για τον ρόλο. Η ταινία δεν έγινε ποτέ – όχι πάντως λόγω του ύψους του Γκίμπσον... Η «απαγόρευση» παραμένει.

Έμμεση σχέση έχει και η σπουδαία ταινία του Τζωρτζ Κλούνεϋ *Καληνύχτα και καλή τύχη* (2005), όπου πρωταγωνιστεί ο Ντέιβιντ Στράδερν στον ρόλο του Εντ Μάρροου, στην ομάδα του οποίου ανήκε ο Πολκ. Όταν το 1958 η Ένωση Ραδιοτηλεοπτικών Ρεπόρτερ των ΗΠΑ τίμησε σε ειδική εκδήλωση τον Μάρροου, εκείνος έκλεισε την ομιλία του (που άφησε εποχή) λέγοντας: «Αν δεν αναγνωρίσουμε ότι η τηλεόραση χρησιμοποιείται κυρίως για να μας εξαπατά και να μας αποπροσανατολίζει, τότε η τηλεόραση, οι παραγωγοί, οι θεατές και οι εργατές της ίσως δουν πολύ αργά μια ολότελα διαφορετική εικόνα».

* * *

Μια και μιλάμε για κινηματογράφο, ο Έντμουντ Κήλυ κάνει στο βιβλίο του κάποιες κινηματογραφικές παρομοιώσεις των πρωταγωνιστών:

- Η 19χρονη σύζυγος του Πολκ Ρέα Κοκκώνη είναι «μια μελαγχρινή μεσογειακή καλλονή, όπως την αποκάλεσε κάποιος τότε, κάτι ανάμεσα στην Τζιν Τίρνυ και την Χέντι Λαμάρ αλλά με πιο μεγάλα αθώα μάτια».
- Η 24χρονη Ελληνοαμερικανίδα δημοσιογράφος Έλεν Μάμας περιγράφεται «ως γυναίκα με ξανθά μαλλιά, αδρά χαρακτηριστικά που θύμιζαν Γκρέτα Γκάρμπο (αν και με πιο μεγάλη μύτη), σκούρα γυαλιά που προσέδιδαν μια νότα γοητείας και μυστηρίου».
- Ο εισαγγελέας Εφετών Π. Κωνσταντινίδης ήταν «ένας κοντός, γεροδεμένος εισαγγελέας της παλιάς εποχής, κάπως

σαν τον Έντουαρντ Τζ. Ρόμπινσον αλλά χωρίς την εκφραστικότητα του Ρόμπινσον, και από σωματική άποψη περισσότερο σαν τον Τέλι Σαβάλας με φαλακρό κεφάλι, ψυχρό πρόσωπο, μάτια συχνά κρυμμένα πίσω από συρμάτινα γυαλιά και απότομους πού και πού τρόπους, που αποκάλυπταν μια εσωτερική ένταση ανάμεσα στα δύο στοιχεία της προσωπικότητάς του: την αλαζονεία και την ελλιπή αυτοπεποίθηση».

- Ο Τζωρτζ Πολκ «θύμιζε λίγο» τον διάσημο συγγραφέα Φράνσις Σκοτ Φιτζέραλντ «προτού παχύνει από το ποτό...» (Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε ότι ο διοικητής της Γενικής Ασφάλειας Νίκος Μουχουντής θα ήθελε να είναι κάτι μεταξύ Χούβερ και Μακάρθου, έφερνε στον δεύτερο και κατάφερνε να περνά προς τα έξω την εικόνα που ήθελε...)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ελλάδα, έρωτας
και δημοσιογραφία

Κόντρα στη διαφθορά, υπέρ της ειρήνης

Φθινόπωρο 1947

Η σκηνή είναι ειδυλλιακή. Σ' ένα αθηναϊκό ταβερνάκι, ένα ζευγάρι δεν κρύβει τον έρωτά του. Κοιτάζονται στα μάτια, αδιαφορούν για τους γύρω τους, αγαπιούνται... Εκείνος, ο Αμερικανός δημοσιογράφος Τζωρτζ Πολκ, βγάζει ξαφνικά από την τσέπη του «ένα απλό αεροπορικό εισιτήριο για την Αμερική, με το όνομά του και την ημερομηνία της επόμενης μέρας». Εκείνη, η δεκαεννιάχρονη αεροσυνοδός της ΤΑΕ Ρέα Κοκκώνη βάζει τα κλάματα. Έχουν περάσει «ένα σύντομο φλογερό καλοκαιρινό ειδύλλιο» και τώρα, εντελώς αιφνιδιαστικά, ο αγαπημένος της Γκι (έτσι τον έλεγε μόνον εκείνη, για να ξεχωρίζει από το Τζωρτζ, όπως τον έλεγαν όλοι οι άλλοι) φεύγει! Εκείνος της λέει πως «μόνο ένα πράγμα στον κόσμο μπορούσε να τον εμποδίσει να χρησιμοποιήσει το εισιτήριο: αν του έλεγε “το ναι” – και τον παντρευόταν». Εκείνη «τον κοίταξε αμίλητη, είπε “ναι” και σταμάτησε να κλαίει»!

Τη σκηνή περιέγραψε η ίδια η Ρέα στον Ε. Κήλυ, σχεδόν 40 χρόνια μετά, λέγοντας ότι τον Πολκ «τον γοήτευαν οι δραματικές χειρονομίες, του άρεσε το ασυνήθιστο». Και ο Κήλυ θα σημειώσει ότι η Ρέα, που πλησιάζει τα 60, «παρ' όλο που πάσχει από σοβαρή πολλαπλή σκλήρυνση, εκπέμπει ακόμα εκείνη τη λάμψη της γοητείας και της δύναμης που την έκανε να περνά κάθε άλλο παρά απαρατήρητη ως σύζυγος του Πολκ στα δεκαεννιά της και ως χήρα του, οχτώ μήνες μετά...»

Ο Πολκ ήρθε για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1939 ως τουρίστας. Το περασμένο φθινόπωρο ξανάρθε ως δημοσιογράφος για δύο εβδομάδες (27.9.1946 - 7.10.1946), προσκεκλημένος της ελληνικής κυβέρνησης. Τώρα όμως (11 Ιουλίου) είχε έρθει με συγκεκριμένο σκοπό. Ήταν ανταποκριτής του CBS για την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, με έδρα το Κάιρο, και ήθελε να δει αν θα μπορούσε να εγκατασταθεί στην Αθήνα, καθώς η Ελλάδα, λόγω της βοήθειας και του Εμφυλίου, αποκτούσε ξεχωριστό ενδιαφέρον για τις ΗΠΑ.

Γρήγορα, βρήκε συνεργάτη: τον δημοσιογράφο Κώστα Χατζηαργύρη, πολιτικό συντάκτη στο *Βήμα*, ανταποκριτή του *Christian Science Monitor* και συνεργάτη του Χ. Μπίγκαρτ, ανταποκριτή της εφημερίδας *Νιου Γιορκ Χέραλντ Τρίμπιουν* στην Αθήνα. Ο Χατζηαργύρης ήθελε να ξεκόψει από τον Μπίγκαρτ (επειδή έστελνε «μονομερείς κατά την κρίση του ανταποκρίσεις»), ο Πολκ τον ήθελε για συνεργάτη, του πήγαινε, έγιναν καλοί φίλοι, έκαναν παρέα με τις γυναίκες τους. Δημοσιογραφικά, είχε ένα ακόμα προσόν ο Χατζηαργύρης: ήταν προγονός του πρωθυπουργού (η μητέρα του είχε παντρευτεί, σε δεύτερο γάμο, τον Θ. Σοφούλη) και άνοιγαν πιο εύκολα κάποιες πόρτες...

Γρήγορα είχε την πρώτη αθηναϊκή δημοσιογραφική επιτυχία: στις 17 Ιουλίου αναδημοσιεύεται στο *Βήμα* ανταπόκριση του Πολκ στο CBS, της προηγούμενης μέρας, η οποία έλεγε:

«Χθες την νύκτα επικοινωνήσαν μαζί μου ενταύθα δύο μη Κομμουνισταί αντάρται, και μου εξήτησαν όπως προτείνω εκ μέρους των εις τον διαχειριστήν του Αμερικανικού Προγράμματος Βοηθείας προς την Ελλάδα (AMAG) κ. Ντουάιτ Γκρίσγουολντ να μεταβή εις τα βουνά όπου διεξάγονται αι μάχαι και να διαπιστώσω αυτοπροσώπως ποίου είδους κυβέρνησιν επιθυμεί το 80% των Ελλήνων. Δύναμαι εγκύρως να βεβαιώσω ότι ο κ. Γκρίσγουολντ είναι απολύτως πρόθυμος να ορίση τοιαύτην συνάντησιν!»

Στην εφημερίδα δημοσιεύθηκαν συμπληρωματικά στοιχεία που ο Πολκ είχε δώσει στον Χατζηπαργύρη, σύμφωνα με τα οποία οι δύο αντάρτες, μιλώντας «εξ ονόματος της μεγάλης πλειοψηφίας των ανταρτών, ζήτησαν επιμόνως να χρησιμεύσει ως μεσάζων μεταξύ αυτών και του κ. Γκρίσγουολντ». Ο δημοσιογράφος το έκανε, ο επικεφαλής της AMAG, που μόλις είχε αναλάβει καθήκοντα, φαίνεται να ανταποκρίθηκε, ο Τύπος της Δεξιάς επιτέθηκε εναντίον του δημοσιογράφου που ασχολείτο με πράγματα τα οποία δεν τον αφορούσαν, οι διωκτικές Αρχές τον έβαλαν στο στόχαστρο...

Γρήγορα γνώρισε τον μεγάλο έρωτα. Ένα δεκαήμερο μετά τον ερχομό του πήγε για τρεις μέρες στη Θεσσαλονίκη. Στο αεροπλάνο της επιστροφής (24 Ιουλίου) εντυπωσιάστηκε από την αεροσυνοδό με τα μαύρα μακριά μαλλιά και τα μεγάλα εκφραστικά μάτια. «Να σας προσφέρω κάτι;» τον ρώτησε με το επαγγελματικό της χαμόγελο. «Μπορείς να μου πεις ποια είσαι και πού μπορώ να σε βρω;» της απάντησε. Εκείνη απομακρύνθηκε χαμογελώντας, εκείνος δεν την άφησε από τα μάτια του: την περίμενε στο αεροδρόμιο όταν βγήκε από το αεροπλάνο, την ακολούθησε μ' ένα ταξί για να δει πού μένει, και το ίδιο βράδυ χτύπησε την πόρτα του σπιτιού της κρατώντας μια αγκαλιά λου-

λούδια. Πριν κλείσει δίμηνο (16 Σεπτεμβρίου) παντρεύτηκαν στον Άγιο Διονύσιο, αφού προηγήθηκε πολιτικός γάμος με μάρτυρα τον δημοσιογράφο Γεώργιο Δρόσο, βουλευτή του Λαϊκού Κόμματος, φίλο της οικογένειας Κοκκώνη, από την Αίγυπτο. Το ταξίδι του μέλιτος ήταν ένα δεκαήμερο στη Ρόδο, κι όταν γύρισαν ο Πολκ εγκατέλειψε τα ξενοδοχεία (αρχικά έμενε στη «Μεγάλη Βρετανία», μετά στο «Μινέρβα») και εγκαταστάθηκε στο πατρικό σπίτι της γυναίκας του (Σκουφά 6), το οποίο έκανε και γραφείο. Μαζί τους έμενε κι ο πατέρας της Ρέας, ο Ματθαίος Κοκκώνης.

Σύντομα θα αποκτήσει σταθερή, μόνιμη συντροφιά: αρχίζει η συστηματική παρακολούθησή του από τις ελληνικές Αρχές, παράλληλα με την παρακολούθηση των ανταποκρίσεών του, που μπαίνουν στο μικροσκόπιο.

3 Σεπτεμβρίου

Το πρώτο «Πληροφοριακόν Σημείωμα» των διωκτικών Αρχών αναφέρει όλα τα στοιχεία του, τα εδώ ταξίδια του και τις πρώτες κινήσεις, και διαβιβάζεται από το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως στο Υπουργείο Εξωτερικών, και σ' αυτό... τιμώμενο πρόσωπο είναι ο Κ. Χατζηαργύρης!

- «Εκ της επιτηρήσεώς του διαπιστώσαμεν συχνάς επαφάς μετά του Έλληνος δημοσιογράφου HATZIARGIRI Κωνσταντίνου και POTTET Ιωάννου, Αμερικανού δημοσιογράφου, ως και μεταβάσεις του εις τα γραφεία της Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής». (Η παρακολούθηση λέγεται επιτήρηση.)
- «Την 3.8.1947 επικοινωνήσθη τηλεφωνικώς μετά της εφημερίδος *Βήμα* και συνωμίλησθη με τον Χατζηαργύρη».
- «Την 9.8.1947 τον επεσκέφθη εις το ξενοδοχείον “Μινέρβα” άτομον ηλικίας 25 περίπου ετών, όπερ εδήλωσεν ότι ονομάζεται Καραβασίλης Αναστάσιος (...) μετά του οποίου επιβάντες αυτοκινήτου ταξί μετέβησαν εις Πειραιάν, παρά την

συνοικίαν Αγίου Διονυσίου, όπου παρέμειναν επί [μίας] ώραν περίπου και επανήλθον διά του αυτού αυτοκινήτου αποχωρισθέντες εις την πλατείαν Ομονοίας. Ο Polk έφερεν μεθ' αυτού και φωτογραφικήν μηχανήν».

- «Την 13.8.1947 και ώραν 18, συνοδευόμενος παρά του Hatziairigi K. μετέβησαν εις Υπουργείον Αεροπορίας, όπου παρέμειναν επί 40΄ της ώρας...»

Το παράπονο πάντως του οργάνου ήταν ότι ο Πολκ «κινείται συνήθως με ταξί και η επιτήρησίς του καθίσταται δύσκολος!»

29 Σεπτεμβρίου

Νέο «Πληροφοριακόν Σημείωμα», αναφέρεται στους γάμους του Πολκ, το γαμήλιο ταξίδι κτλ., με μία επισήμανση: «Κατά το από 3.9.1947 και εντεύθεν χρονικόν διάστημα συνηντήθη μετά των 1) VELITSANSKI Λεωνίδα, ανταποκριτού του πρακτορείου TASS και 2) PAPATASSOU Αντωνίου, ετών 54 εκ Ναυπάκτου, δικηγόρου. Ούτος ... ήδη συχνάζει καθ' εκάστην εις Κέντρον Γιαννάκη και δεν χείρει καλής φήμης».¹

Και ο μεν δικηγόρος ήταν γνωστός κοσμικός τύπος της εποχής (ανεπιθύμητος από όλες τις παρές, γιατί ήταν φαρμακόγλωσσος, κουτσομπόλης, περίεργος να μαθαίνει τα πάντα για την «καλή κοινωνία», κατά πώς γράφει ο Β. Τσιμπιδάρος), ο Βελιτσάνσκι όμως ήταν στέλεχος των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών και το όνομά του θα ακουστεί συχνά για διάφορες υποθέσεις...

Μέσα από τα «Πληροφοριακά Σημειώματα» (που ανέφεραν με λατινικούς χαρακτήρες τα επίθετα, προς διευκόλυνση των ξένων που ενημερώνονταν, Αμερικανών και Βρετανών) περνούσε και η αρθρογραφία του Πολκ: οι ανταποκρίσεις του που γίνονταν ολοένα και πιο ενοχλητικές – ανάλογες ήταν και οι κυβερνητικές αντιδράσεις, από πλευράς Λαϊκού Κόμματος.

Στις 6 Αυγούστου το *Βήμα* αναδημοσιεύει μια ανταπόκριση

του Πολκ με τον εντυπωσιακό τίτλο «Η Κυβέρνησις ευθύνεται διά την ενίσχυσιν του κομμουνισμού», όπου η κυβέρνηση καταγγέλλεται ότι «εξακολουθεί να συλλαμβάνει τους αντιπάλους της και να τους αποστέλλει εις στρατόπεδα συγκεντρώσεως, εις τας νήσους», τονίζοντας χαρακτηριστικά:

«Αι συλλήψεις αταί, διενεργούμεναι εις ομαδικήν κλίμακα, έγιναν χωρίς εντάλματα, χωρίς το δικαίωμα της επί εγγυήσει απολύσεως και χωρίς την δημοσίευσιν των ονομάτων των συλληφθέντων. Ακόμη και η ίδια η Κυβέρνησις λέγεται ότι δεν γνωρίζει πόσα πρόσωπα συνελήφθησαν ή την ταυτότητα όλων των συλληφθέντων. Είναι όμως βέβαιον ότι τα κέντρα πολιτικού περιορισμού της Ελλάδος έχουν τώρα άνω των 30.000 κρατουμένων ανδρών και γυναικών διαφόρων πεποιθήσεων».

Τους τελευταίους μήνες θα ξαναθυμηθεί τα ταξίδια:

1-22.10: Κάιρο.

31.10-22.11: Κωνσταντινούπολη.

30.11-20.12: Λονδίνο.

Γυρίζοντας από την Κωνσταντινούπολη δημοσίευσε στο *Harper's Magazine* ένα μεγάλο άρθρο για την κατάσταση στην Ελλάδα και τη σχέση με την Αμερική, που προκάλεσε έντονη κυβερνητική παρέμβαση, καθώς αναδημοσιεύθηκε (από τον Χατζηαργύρη) σε τέσσερις συνέχειες στο *Βήμα*:

6 Δεκεμβρίου

Το άρθρο αρχίζει μ' ένα πολιτικο-στρατιωτικό κείμενο (τίτλος: «Εις την Ελλάδα κρίνεται η Αμερικανική πολιτική», υπότιτλος: «Προς δικτατορίαν της Δεξιάς ή της Αριστεράς;»), τονίζοντας ότι

«τον Ιούνιο του 1948 ο ελληνικός στρατός θα είναι το μόνον όργανο της ελληνικής κυβερνήσεως που θα λειτουργεί κανονικά». Αναφέρεται στα δύο Ζ που ηγούνται των άκρων, τον 57χρονο Ναπολέοντα Ζέρβα για τη Δεξιά και τον 44χρονο Νίκο Ζαχαριάδη για την Αριστερά. «Στρατιωτικός παίκτης και πολιτικός χωρίς ενδοιασμούς», ο πρώτος «μη φέρων πλέον την γενειάδα και την γραφικήν στολήν της παλαιότερας εποχής, φορεί σήμερον μαύρα κοστούμια και προσλαμβάνει αξιοπρεπές ύψος, αι κινήσεις του όμως, δημόσιαι και ιδιωτικάί, είναι ίσως θλιβρώτεραι από την εποχή που μετέσχε εις τέσσαρας προπολεμικάς πολιτικάς επαναστάσεις. (...) Μυστικόν επίσημον αμερικανικόν έγγραφον απέδιδεν εις τον Ζέρβαν “δικτατορικάς και φασιστικάς τάσεις” αι οποίαι “διαφέρουν από τα ιδεώδη της αμερικανικής δημοκρατίας”. (...) Κοντός, παχύς, ρωμαλέος, που έχει ανάγκην γυαλιών αλλά προτιμά να μην τα φορά, ο Ζέρβας ονειρεύεται σήμερον μίαν βαλκανικού τύπου επέλασιν προς την εξουσίαν εις τας Αθήνας».

«Εν αντιθέσει με τον Ζέρβαν», ο Ζαχαριάδης «είναι άνθρωπος που δρα μάλλον με το μυαλό παρά με την μυϊκήν δύναμιν», είναι γενικός γραμματέας του ΚΚΕ, «φανατικά πιστόν μέλος του κόμματος και φημιζόμενος ως ο καλύτερος φοιτητής που πέρασε από την Σχολήν Ανατολικών Σπουδών της Μόσχας». Θυμίζει ότι «εκρύπτετο επί πολλά έτη, έχει φυλακισθή πολλάκις και επέρασε δέκα έτη εις στρατόπεδα συγκεντρώσεως, αρχίζων από την προ του πολέμου δικτατορίαν του Μεταξά» και ακόμα ότι «οι Γερμανοί τον μετέφεραν από την Ελλάδα εις το Ντακάου, από το οποίον απλευθερώθη από τον αμερικανικό στρατό», για να καταλήξει: «ικανός ρήτωρ και λαμπρός οργανωτής, ο Ζαχαριάδης έχει έτοιμον σχέδιον διά την Ελλάδα – όταν και αν οι κομμουνισταί δυνηθούν να καταλάβουν την εξουσία».

Τονίζοντας ότι «το μέλλον της Ελλάδος συνδέεται στενώς

με την ποσότητα της διαθεσίμου εξωτερικής οικονομικής βοήθειας», άρα «αι Ηνωμένα Πολιτείαί είναι η μόνη δημοκρατική ελπίς της Ελλάδος», καταλήγει:

«Αλλ' η Αριστερά, η κομμουνιστική δικτατορία, είναι ακριβώς το πράγμα προς αποτροπή του οποίου απέβλεπεν αρχικώς το αμερικανικόν πρόγραμμα βοήθειας. Όχι ότι εν δεξιόν ή φασιστικόν καθεστώσ θα ήτο καλύτερον. Οιοδήποτε από αυτά τα δύο άκρα θα ανεζήτει ταχέως ν' αποστρέψη την προσοχήν από τας εσωτερικάς ελληνικάς ανησυχίας, επιτιθέμενον ή εναντίον της υποστηριζομένης από την Δύσιν Τουρκίας ή εναντίον των Βαλκανικών δορυφόρων των Σοβιέτ. Ένα τοιούτον επεισόδιον θα εγένετο αφορμή νέου πολέμου. Διά τον λόγον αυτόν η Ελλάς έχει πολύ μεγαλύτεραν σημασίαν από όσπν εμφανίζουσιν η μικρά έκτασίς της και ο πληθυσμός της. Διά τον λόγον αυτόν, επίσης, το ελληνικόν πρόβλημα έγινε πειραματικόν πεδίον της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής».

7 & 9 Δεκεμβρίου

Ακολουθούν δύο κομμάτια για την οικονομία, το ένα με τίτλο «Η ελληνική οικονομία ευρίσκεται εις αξιοθρήνητην κατάστασιν» και το άλλο με τίτλο «Η νοσηρά νοοτροπία της ελληνικής ιδιωτικής οικονομίας» (υπότιτλος: «Ουδείς πιστεύει εις το μέλλον της Ελλάδος»), με την εφημερίδα, πάντως, να διαχωρίζει τη θέση της. Γράφει ο Πολκ:

«(...) Οι Έλληνες τραπεζίται, επιχειρηματίαί και εφοπλισταί, δεν έχουν καμμίαν ή ελαχίστην πίστιν εις το μέλλον της Ελλάδος. Εις την πραγματικότητα έχουν

έναν νέον τρόπον διά την έκφρασιν “Είναι αργότερα απ’ όσον νομίζετε”. Οί Έλληνες λέγουν: “Είναι ήδη πολύ αργά”. Έτσι, οι πλούσιοι συγκεντρώνουν ή προστατεύουν το χρήμα των και η μέθοδός των συμβαίνει να είναι η πλέον καταστρεπτική διά την ανόρθωσιν της χώρας».

10 Δεκεμβρίου

Κλείνοντας (τίτλος: «Ποίαι πρέπει να είναι αι επιδιώξεις της αμερικανικής βοήθειας»), θα γράψει:

«Διά να σώσωμεν την δημοκρατία [στην Ελλάδα] πρέπει να σβήσωμεν τας φλόγας της άκρας Δεξιάς και της άκρας Αριστεράς, διά να δώσωμεν εις την μεγάλην πλειοψηφίαν του δημοκρατικώς σκεπτομένου Ελληνικού λαού κάποιαν πίστιν εις το μέλλον του, [γιατί] το να υποστηρίζεται ότι αι Ηνωμένοι Πολιτείαι δεν πρέπει να “επέμβουν” εις την Ελλάδα είναι ανόητον – κάτι όμοιον με τον πυροσβέστην, ο οποίος αρνείται να εισέλθῃ εις ένα φλεγόμενον σπίτι, διότι δεν τον εκάλεσαν ρητώς».

Το Υπουργείο Εξωτερικών αντέδρασε έντονα. Ο μόνιμος υφυπουργός Εξωτερικών Π. Πιπινέλης ζήτησε από τον πρεσβευτή μας στην Ουάσιγκτον Β. Δενδραμή να κάνει «φιλικά διαβήματα» τόσο στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ όσο και στο CBS για τα γραφόμενα του Πολκ, που αποτελούν «ψευδολογίας υπερβαινούσας τα όρια της επιπολαιότητας» και «προκαλούν αντιδράσεις αντιθέτους προς τας επιδιωκομένας παρά των κυβερνήσεων των δύο χωρών».

Γυρίζοντας από το Λονδίνο, ο Πολκ προχώρησε ένα βήμα

περισσότερο: Έστειλε (22.12) επιστολή διαμαρτυρίας στη *Νιου Γιорκ Χέραλτ Τρίμπιουν*, για δύο άρθρα του Μάξγουελ Άντερσον που δημοσίευσε περί Ελλάδος, «εντελώς φιλοκυβερνητικά και αβάσιμα». Δεν ήταν δηλαδή μόνο αυτά που έγραφε, αλλά παρενέβαινε και διόρθωνε δημοσιεύματα συναδέλφων του για την Ελλάδα που δεν τα θεωρούσε σωστά ή αντιλαμβανόταν από πού προέρχονταν...

Έχει αρχίσει να δημιουργείται ένα μέτωπο ανάμεσα στην κυβέρνηση (Τσαλδάρη-Πιπινέλη) και τον δημοσιογράφο, που θεωρούσε ότι η Δεξιά εξέφραζε τη διαφθορά στην Ελλάδα, μια διαφθορά η οποία τώρα ενδιέφερε άμεσα τις ΗΠΑ: Τα χρήματα προέρχονταν από την αμερικανική βοήθεια...

Έχουν όμως φθάσει οι γιορτές και ο Πολκ αποφασίζει να τις περάσει στην Αθήνα. Εδώ θα πληροφορηθεί τη δημιουργία της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης (ΠΔΚ), με επικεφαλής τον αρχηγό του ΔΣΕ Μάρκο Βαφειάδη, ο οποίος εμφανίζεται πλέον ως στρατιωτικός και πολιτικός ηγέτης των ανταρτών, αν και όλοι ξέρουν ότι το ισχυρό πρόσωπο παραμένει ο γραμματέας του ΚΚΕ Νίκος Ζαχαριάδης.² Μια συνέντευξη πάντως με τον Μάρκο θα αποτελούσε μεγάλη δημοσιογραφική επιτυχία, και ο Πολκ αποφασίζει να παρατείνει την παραμονή του στην πρωτεύουσα, στοχεύοντας κυρίως σ' αυτό: να βρει μια «επαφή με το βουνό».